

Sognets historie

I bogen "Ovtrup Sogn før 1935" af H.K. Kristensen kan man bl.a. læse følgende:

Hvornår de første mennesker har bosat sig i Ovtrup Sogn, kan ingen sige aldeles bestemt. Gennem hele den ældste Stenalder Aartusinder laa Sognet og Egnen øde og ubeboet hen. Heller ikke Stengravsfolket kom til at bosætte sig her, selv om det havde en Koloni i Nærheden, i Mejls. Imidlertid er der gjort Fund af den karakteristiske Stridsøkse af den brede Form fra de ældre Enkeltgrave, "Undergraven". Gaardejer Mads Madsen, Rottarp, har en saadan, fundet under Hathøj. Det viser, at det er det ældste Sæt af det indvandrede Enkeltgravsfolk, der først har slaaet sig ned inden for Sognet. Nu er man mest tilbøjelig til at mene, at det er sket kort efter Midten af det 3. Aartusinde f. Kr. Da begynder Ovtrup Sogns Historie.....

....Sognets første Beboere var Bønder, ernærede sig af Landbrug og Kvægavl. Men baade gennem den yngre Stenalder og Bronzealderen har Agerbruget haft en ekstensiv og omflyttende Karakter..... Det er først fra Jernalderen, da Agerbruget faar en intensiv, permanent Karakter, at Bopladserne bliver virkelig faste, vedvarende, saa adskillige af dem har kunnet holde sig som Landsbyer til vore Dage.....

.....Ovtrup, 1325 Vgthorp, afleder O. Nielsen af Mandsnavnet Ugge. Torp betegner en Landsby, vel Udflytterby, eller Enkeltgaard.... 1639 kom Sognets Herregaard, Søvig. Tinghuset blev opført i 17. Aarhundrede og samtidig eller noget efter beboet.....

Stednavne og større gårde

Om stednavne i Ovtrup Sogn kan man i bogen "Trap Danmark for Ribe Amt" fra 1965 læse følgende:

Allerslev (1502 Allersløff; udskiftet 1787-91)

Bækhuse (1606 Bøckhusse, 1664 Beckhusz; udskiftet 1794)

Bål (1606 Bøell, 1664 Baall)

Dejrup (1606 Derup, Derrup; udskiftet 1792)

Gadegård (1606 Gaadgaardt)

Galkær

Gammelgårde (1606 Gammelgaardt)

Heltoft (1502 Heltofft)

Løftgårde (1502 Løfftgordh)

Randsig

Revsigård (1606 Reffsgaardt; udskiftet 1787)

Rottarp (1486 Radtorp, 1494 Rotorp)

Skolborg

Skyhede (1486 Skyheth; udskiftet 1787)

Søndertange

Søvig Huse

Søvig Mark

Torbøl (1486 Thorebøle; udskiftet 1792)

Tinghuse

V. Debel (1606 Debell, 1688 Wester Develd)

Vittarp (1487 Wyptorp; udskiftet 1791-1801).

Af gårde nævnes:

Søviggård (1606 Søigaardt, 1664 Siøvigge Hovedgaard)

Nybo

Torbølgaard

Snurom kro.

Ifølge DIS-DANMARK har Outrup Sogn båret følgende benævnelser:

1562 Outrup Sogen
1581 Outhrup Sogenn
1585 Outrup Sogenn
1593 Outrup Sogen
1603 Outrup Sogenn
1612 Offter Sogen
1613 Offterup sogen
1630 Outterup

Fortidsminder og mindesten

I bogen "Trap Danmark for Ribe Amt" fra 1965 kan man bl.a. læse følgende om fortidsminder: Fredede oldtidsminder; 20 høje, hvoraf Lyrehøj sydvest for Outrup og Kirkehøj på Søvig hede er ret store, den sidste noget forgravet. På Søvig mark, langs skellet mod Janderup, findes en langstrakt højgruppe med 5 høje, foruden 11 sløjfede. Af en anden langstrakt gruppe omkring Tinghuse på 13 høje er kun en bevaret. – Sløjfet eller ødelagt: 102 høje. I en høj ved Søvig fandtes en kvindegrav fra ældre bronzealder med halskrave, bælteplade, ravknapper, blå glasperler m.m. – En guldbrakteat med runer er fundet ved Revsgård.

Ved landevejen Varde-Nymindégab tæt ved Vittarp rejstes 1940 en mindesten for hedeopdyrkeren gård-ejer Peder Poulsen, Vittarp (1876-1939).

Du kan se mere om fortidsminder og gravfund på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside: www.kulturarv.dk/fundogfortidsminder/Kort

Vester Horne Herreds Ting

I bogen "Outrup Sogn før 1935" af H.K. Kristensen kan man bl.a. læse følgende:

Naar man kommer ad Landevejen fra Varde mod Nymindégab, vil man kort før Rottarp By komme til en Ejendom, som kaldes "Æ Ting". Her har Vester Horne Herred haft sit Tingsted gennem lange Tider. Der findes "Tinghøje" andetsteds i Herredet, men hvornaar, og om de i det hele taget har haft noget med Herredsting at gøre, vides ikke. Med støtte i Kong Valdemars Jordebog mener man, at de tre Horne Herreder oprindelig kun har udgjort eet Herred, som først deltes henimod 1300. Efter delingen har Vester Herred antagelig faaet sit Tingsted i Rottarp, her, hvor den vestjyske "Hærvej" vel siden Oldtidens Slutning er gaaet forbi og videre mod Lunde Barfred, Lundenæs o.s.v., og som blev den Vej, Kongerne i Middelalderen drog ad paa Gæsteri.

Outrup Stationsby

I bogen "Outrup Sogn før 1935" af H.K. Kristensen kan man bl.a. læse følgende:

Outrup Stationsby bærer ikke sit Navn helt med Rette, da baade Stationen og den største Del af Byen ligger i Rottarp, nemlig hele den Del, der ligger syd for Bækken. Nørre Nebelbanen satte nok yderligere Fart i Fremvæksten af Byen, men der var dog bygget en Del forinden.

Ældst på Pladsen var Møllegaarden. Her fik Claus Bech 1893 Bevilling til at drive en Vindmølle. Da den ny Landevej var ført igennem fra Varde til Nymindégab, øvede den Tiltrækning for Forretningsfolk og Haandværkere. Det var for øvrigt først bestemt, at Landevejen skulde have været "udskiftet og grundforbedret 1847". Men Krigen forhindrede det. 1853 klagede Forstanderskabet for Lunde-Ovtrup til Amtet over, at det ikke var blevet til noget; desuden er der "næsten intet foretaget til Vejens Vedligeholdelse i mange Aar, og den befinder sig i en meget slet Tilstand, og paa lange Strækninger i Tidsrummet fra Mikkelssdag til 1. April er den ikke alene højst vanskelig, men endog farlig at passere; det kan de mange, som har væltet og ligget og æltet i den dybe Søle, og de mange sønderbrudte Vogne vidne om." Det var den eneste Vej fra 5 Sogne foruden Størstedelen af Lunde Sogn til Købstaden. Kort efter anlagdes Landevejen.

Allerede 1851 var der to, som havde faaet Tilladelse til at drive Handel i Lunde og Ovtrup. 1856 søgte Johannes Geil om Patent paa Høkerhandel og drev siden Handel, 1859 søgte han om Lov til Brændevinssalg uden siddende Gæster i Høkeriet. 1857 kom Loven om Næringsfrihed, Lavssamfundets Tvang blev brudt. Til de faa Artikler, Landboerne tidligere købte, kom der nu Begær efter flere. Sidst i 60erne omdannedes Høkeriet til en Indkøbsforening, der kaldtes "Brugsforening", som Redaktør Helms, Varde, var stærkt interesseret i. Men der var kun faa Medlemmer og den maatte standse. Sognets første egentlige Købmand blev derfor Chr. Termansen, der ved den Tid drev Handel i lejede Lokaler i Theodor Kristensens Stuehus. 1870 købte han matr. nr. 23 af Lærer Pedersens Enke, opførte Bygninger, flyttede Forretningen dertil og oprettede et Bageri, der siden dreves selvstændig af N. Blok. – en kort Tid omkring 1866 drev Hans Sørensen Købmandshandel i Torbøl og lavede også Kartoffelmel; men han begik Falsk, og Forretningen standsede. Fra sidst i 70erne til 85 drev Mads Sørensen Købmandshandel i Skyhede.

1882 byggedes Forskolen, og Chr. Poulsen flyttede sin Gaard op til Landevejen. 1883 oprettedes Mejeriet. Fra den Tid vokser Byen frem. 1886 opførtes Forsamlingshuset, 1889 begyndte Smed Jensen, 1890 Murer Th. Nielsen, der kort efter solgte til Kr. P. Kærgaard, der opførte adskillige af Stationsbyens Huse, f.Eks. Stationsbygningen. 1891 kom Brugsforeningen og Skrædder Terkel Kristensen. 1892 Snedker Peder Jensen, 1893 Bager J. Jessen, 1896 Missionshuset, desuden Maler H. Gammelgaard, 1901 Slagter Jeppe Christensen, og lige før Banens Aabning Ovtrup Stationskro, Skomager H.C. Sørensen, Vognmand Poul Sørensen og den første Rentier Jørgen Madsen.

Banen aabnedes 15/3 1903 og knyttede yderligere en Familie til Byen. Indtil 1933 var det Stationsmester J.M. Dahl, hvis Hustru dog i den første Tid passede Stationen, medens Dahl arbejdede paa Linien. Nu er der atter en Ekspeditrice, Fru Madsen, hvis Mand kører Banens Lastbil. Postekspeditionen flyttedes fra Kroen til Stationen 1905.

Siden Banens aabning har Byen stadig udvidet sig, flere Handlende, Rentierer og navnlig mange Haandværkere er flyttet dertil. 1916 byggedes en ny Skole. 1932 kom Læge V.E. Sørensen, en Massøse og en Sygeplejerske var der tidligere. 1930 byggedes Eksportslagteriet. 1909 fik Byen Elektricitetsværk, som hele Tiden har været bestyret af Th. Dam. Nogle Aar før havde Byen faaet Gadebelysning. 1933 fik den Vandværk.

Bebyggelsen samler sig vedvarende overvejende om Landevejen, men der er dog opstaaet flere Sidegader, saaledes langs Skyhedevejen, endvidere langs Vejen til det gamle Ovtrup, ved Stationsvejen og senest langs Møllevej, som Ovtrup Haveforening har anlagt gennem Kolonihaverne.

Outrup By i 1960'erne

I bogen "Trap Danmark for Ribe Amt" fra 1965 kan man bl.a. læse følgende om bebyggelser og anlæg i Ovtrup by:

- kirke
- centralskole (opført 1958, arkitekt Jac. E. Kjær)
- børnebibliotek
- bibliotek (i alderdomshjemmet; oprettet 1927)
- missionshus (opført 1896)
- højskolehjem m. forsamlingsal (tidligere kro, købt af beboerne)
- alderdomshjem (opført 1950)
- lystanlæg (anlagt 1937)
- sportsplads
- Ovtrup Andelskasse (stiftet 1917 som landets første)

- Andelsmejeri (oprettet 1883, udvidet 1909, 1946 og 1958)
- Jernbanestation
- Postekspedition
- Telefoncentral

I velkomstbogen "Outrup – et aktivt sted i Vest kan man bl.a. læse følgende:

Outrup Sogn har i generationer været et landbrugssamfund med eget mejeri. Det var også almindeligt at de ældre ved generationsskifte, blev boende i deres tidligere hjem - en samfundsmæssig rigtig god ordning, som jo samtidig også var billig. Efterkrigstiden og den stigende levelfod som tog fart i 1950'erne, ændrede på mange måder den tidligere levevis. I 1950 blev alderdomshjemmet i Outrup bygget, hvilket især var betryggende for enlige ældre. Efter den nye sociallov blev alle over 67 år berettiget til folkepension. Inflationen var stor og det tilskyndede mange til enten at købe eller bygge eget hus i stationsbyen. Her havde man lettere adgang til forretninger, forsamlingslokale, kirke, offentlige trafikmidler m.m. Det var også i 50'erne at sognets beboere så småt begyndte at udskifte hestevognen med en bil. De næste ti-år fortsatte udviklingen. Kvinderne krævede ligestilling såvel økonomisk som ægteskabeligt. Det betød udearbejde og ændrede samlivsformer, så nu opstod behovet for nye begreber som bl.a. børneinstitutioner, barselsorlov.

Husholdningsforeningen var et stort aktiv på egnen. Konsulenter gav gode råd om ernæring, husførelse og hjemmets indretning. Ikke mindst under krigen og i tiden derefter var der et stort behov for husholdningsforeningen. Vesterhavskredsen, som den lokale husholdningsforening var tilsluttet, arrangerede bl.a. kulturelle møder, udflugter og foredrag. Litteraturen fik også plads i beboernes dagligdag. I 1944 dannedes en litterær studiekreds, og endnu en i 1952. Sidstnævnte eksisterer stadig i bedste velgående. Det samme gør den ugentlige sangformiddag som finder sted på plejehjemmet Møllegården. Her kan alle deltage. Siden træerne ude ved havet voksede op, og gav læ for den barske vestenvind, er det blevet lettere at få noget til at gro. Havekredsen blev stiftet i 1947, men haveinteressen var af langt ældre dato. Et slogan var: "Des bedre have, des bedre hjem". Køkkenhaven var en nødvendighed. Det var herfra man fik gode og sunde grøntsager, bær og frugter og samtidig drøjede produktionen på husholdningsbudgettet. Prydhavens opgave var dengang som nu at gøre hjemmets omgivelser smukke.

I engarealerne rundt om i sognet, blev der i en lang årrække gravet klyner (tørv) af mosejord. De blev brugt til opvarmning og madlavning, men på et tidspunkt var det slut, der var ganske enkelt ikke flere tørv at grave.

Når vi så kommer frem til 1984 er det en helt anden slags opvarmningskilde der bringes op fra undergrunden. Den 1. oktober dette år indvies nemlig naturgasbehandlingsanlægget ved Nybro. Olie og gas blev, og bliver stadig gennem store rør fra flere oliefelter i Nordsøen, ført ind i landet. Efterhånden er forbruget af naturgas steget så meget, at kapaciteten i den eksisterende ledning blev for lille. En ny ledning bliver i 1998 ført fra Nordsøen og ind til Henne Strand, hvorfra den føres 18,7 km. videre til gasbehandlingsanlægget i Nybro. Denne nye ledning kan transportere 13 millioner kubikmeter naturgas i døgnet, hvilket beløber sig til 12 milliarder kubikmeter om året. Svimlende tal.

Da den nye gasledning skulle lægges, skulle den bl.a. føres gennem engen ved Heltoftgård og over Søvig bæk stødte man på et gammelt broanlæg af egepæle og brede planker der lå oven på pælene. Nationalmuseet mødte selvfølgelig op for at bese dette enestående fund. Broen blev opmålt til en bredde på ca. 3 meter og en længde på 50 - 60 meter. Inden det arkæologiske arbejde var slut, havde man udgravet mere end 100 pæle. Nogle af pælene samt dynd blev sendt til åreringsundersøgelse på Nationalmuseet, og det viser sig, at pælene er lavet af egetræer som er fældet i år 791. Pælene står i udgravningen næsten som de blev

gravet ned for ca. 1200 år siden. Den dyndagtige jordbund har beskyttet træet mod forrådnelse. Ved udgravningen fandt man også en arabisk mønt, slået i Bagdad i årene 815 - 860, samt en jernøkse med et velbevaret træskæfte. Det fundne broanlæg er det hidtil ældste der er fundet i Danmark. Tilbage er at nævne at man lod nogle pæle stå til eftertiden, og at man flyttede gasledningen, således at den kom til at ligge ved siden af broanlægget. Det fundne broanlæg er faktisk det hidtil ældste som er fundet i Danmark. Den samlede "danske verdenspresse" samt mange mennesker fra nær og fjern kom for at besigtige gravearbejdet. En anden gammel spang (egetræbro) blev for øvrigt fundet i nærheden af Nymindegabvejen i 60'erne. Egepælene var ca. 1½ m lange og man mener det var der Ravvejen - ældre end Hærvejen - der i 1644 gik over Heltoft å - nu Søvig bæk. Ved siden af broen fandtes et stort bundløst hul (hul), og det fortælles at der engang i dette hul forsvandt en mand med både hest og vogn. På Heltoftviet ved den gamle Ravvej blev fundet en kæmpe stor sten. Var det den sten som folkene fra Horne Herred mødtes ved, og var det den tids tingsten? Omkring 1970 blev stenen gravet op og flyttet til dens nuværende plads på hjørnet af Lundtangvej og Nymindegabvej 181, hvor den fungerer som tingsten på det sted, hvor man mener folkene fra Øster og Vester Debel, Bahl, Randsig, Vittarp, Bækhus, Allerslev, Torbøl, Rottarp og Søvig samledes. De kom sandsynligvis kørende ad de 2 hjulspor som man har fundet rester af. De mødtes på tinge, når stridigheder folkene imellem skulle afgøres. Tinget bestod af 8 mænd som sad på 8 sten opsat i cirkel. Fogeden og skriveren havde endvidere stokke som blev brugt til at holde nærgående folk fra livet, hvis der opstod håndgemæng. Langt senere kom "æ ting Hus" og senere igen "Æ ting Kro" der hvor gården Nymindegabvej 181 nu ligger. Historien for så gammelt et område som Outrup Sogn er selvfølgelig lang mere omfattende end her beskrevet. I mit indlæg har jeg valgt at skrive om noget af det som jeg selv finder spændende, vigtigt og interessant. For den som vil fordybe sig yderligere findes der både litteratur og et lokalt historisk arkiv. Karen Heltoft

Udviklingen i Outrup by fra 1960'erne og frem til 1990'erne

I bogen "Outrup Sogn efter 1935" af Henning Nielsen m.fl. kan man bl.a. læse følgende om byplanlægning:

Et af de problemer, der næsten løb de små kommuner over ende, var det voldsomme parcelhusbyggeri, som satte ind efter 1950. Allerede i 1964 havde håndværkerforeningen forsøgt at få oprettet en stilling som kommuneingeniør. Det blev til kommunesammenlægning i stedet for.

Den oprindelige bebyggelse havde koncentreret sig omkring amtsvejen, Storegade, og et par mindre sidegader: Jernbanegade, Allévej, Syrenvej samt de tilstødende oplandsveje. Ved købet af Møllegården i 1947 begyndte en egentlig byplanlægning i kommunen. De 6½ tdr. land, der fulgte med, gav mulighed for et betydeligt antal byggegrunde, og i 1951 byggedes her det første hus på Enghavevej. I 1953 anlagdes Møllevej, som også ret hurtigt blev bebygget. Gadenavne kom til efterhånden, som gaderne blev udbygget, og først i 1970'erne kom husnumre til.

I 1961 indkøbtes Jens P. Nielsens ejendom i Rottarp. Senere skænkede denne kommunen et lavtliggende areal øst for byen ned mod Outrup Bæk på den betingelse, at det skulle tilplantes. I 1962 og 73 købtes arealer af Pauli Jochumsen, Rottarp. Her anlagdes to gader: Tingvej 1965 og Græsvangen 1973. Hermed var hele arealet fra bymidten og på nordsiden af Hennevej udbygget. Senere købtes på ny jord af Pauli Jochumsen syd for Hennevej, og det gav plads for først Juulsvej 1972 og senere Trekanten fra 1976.

I 1966 begyndtes udbygningen øst for byen. Ved erhvervelse af Jens Christensens gård og et areal af slagtermester Marius Christensen fik kommunen rådighed over et betydeligt areal, hvortil der blev adgang fra Storegade gennem Centrum efter køb og nedrivelse af Mads Lambertsens hus i 1969. Her anlagdes først Lykkesvej senere Engparken. Endvidere anlagdes

her midt i byen parkeringsplads, og i 1987 med adgang fra Lykkesvej en række boliger fortrinsvis for ældre og enlige.

I den sydlige del af byen med adgang fra Rottarpvej startedes i 1975 bebyggelsen Gartnervænget til dels på det tidligere gartneris areal. I 1974 indviedes sognets nye idrætshal. Det lå i den nordvestlige del af byen med adgang fra Dejrupvej. Mellem idrætshallen og Dejrupvej anlagdes bebyggelsen Idrætsvænget, som hurtigt blev udbygget.

Det gik rask i disse år, men kommunen var forberedt på det videre forløb. Udviklingen foregik nu hovedsageligt i vestlig retning, og over for Idrætsvænget og syd for Dejrupvej lå et område kaldet Kløvbakken. Som navnet antyder, var det et kuperet terræn, der skrånede ned mod byens anlæg og bækken. Stedet lå lidt isoleret fra den øvrige bebyggelse. Her erhvervede kommunen i 70-erne et større areal og påbegyndte byggemodning, og i 1978 opførtes her det første hus. Området tegnede til at blive eftertragtet boligområde, og kommunen påtænkte yderligere erhvervelse af arealer vestpå mod Skyhede, men denne plan blev opgivet, idet der omkring 1980 indtrådte stagnation i byggeriet.

Selv om der stadig blev bygget lidt, og på det sidste som noget nyt i byen rækkehuse med mindre lejligheder, har boligbyggeriet foreløbig kulmineret, og en del grunde ligger stadig usolgte. Det sidste område, der blev taget ind til bebyggelse, er det tidligere idrætsanlæg i den sydlige del af byen. En lille gade kaldet Stadionvej blev påbegyndt i 1956, og i 1989 indledtes her byggeri af mindre lejligheder samt endelig i 1993 opførelse af en række handicapboliger.